

Клерфе зупинив авто на заправці, перед якою було розчищено сніг, і посигналив. Ворони, що кружляли навколо телефонних стовпів, зняли гучний вереск, а в маленькій майстерні на запліччі хтось kleпав молотком бляху. Врешті гуркіт стих, з будівлі вигулькнув хлопчина в червоному светрі й окулярах у сталевій оправі.

— До повного, — сказав Клерфе й вийшов.

— Бензин «Супер»?

— Так. Чи можна ще десь тут перекусити?

Хлопець показав великим пальцем через дорогу.

— Навпроти. Нині на обід їхня фірмова страва — свиняче коліно з квашеною капустою. Зняти ланцюги?

— Навіщо?

— Там вище шосе закрижаніло ще сильніше, ніж тут.

— До самого перевалу?

— Перевалом не проїдете. Від учора його геть засипало. Таким низьким спортивним автом ви не маєте найменших шансів.

— Ні? — сказав Клерфе. — Ти починаєш мене інтригувати.

— Ви мене також, — відбрив хлопець.

Ресторація в готелі просякла запахом старого пива й довгої зими. Клерфе замовив вуджений яловичий окіст, хліб, сир і карафку білого швейцарського вина. Попросив офіціантку занести йому їжу на терасу. Назовні було не дуже зимно. Розлоге небо мало барву тирличу.

— Може, облити ваше авто зі шланга? — запитав через дорогу хлопець. — Щоб я скис, коли йому того не бракує.

— Не треба. Протри тільки вітрове скло.

Авто довго не було мите, і це впадало у вічі. Буря замінила червоний прибережний пил Сен-Рафаеля на капоті та крилах на батиковий узор, сюди додалися вапняні бризки з калюж на шосе

центральної Франції, а також болото, яким затраскали авто задні колеса незліченних вантажівок, коли він їх обганяв. «Навіщо, власне, я приїхав сюди? — роздумував Клерфе. — На лижви й так уже запізно. Співчуття? Співчуття — кепський товариш подорожі, та ще гірший у ролі мети. Чому я не їду до Мюнхена? Або до Мілана? Але що б я робив у Мюнхені? А в Мілані? Або деінде? Я втомлений. Утомлений сидінням на одному місці та втомлений прощаннями. А може, я тільки втомлений необхідністю ухвалювати рішення? Але на що я мав би наважитися?» Він допив вино й повернувся до ресторації.

Дівчина за прилавком мила келихи. Опудало козулі дивилося непорушно скляними очима понад її головою на рекламу якоїсь щоріхської броварні на протилежній стіні. Клерфе витягнув з кишені плескату пляшку в шкіряному футлярі.

— Чи можете мені наповнити її коньяком?

— Курвуазьє, ремі-мартін, мартен?

— Мартен.

Дівчина почала чаркою відміряти коньяк. Клерфе попросив ще дати дві пачки цигарок і розраховувався.

— Це кілометри? — запитав хлопець на заправці, показуючи на спідометр.

— Ні, милі.

Хлопець свиснув.

— Що ви робите в Альпах? Чому, маючи таке авто, ви не на автобані?

Клерфе зиркнув на нього. Блискучі скельця окулярів, кирпичний ніс, прищі, відкоплені вуха — істота, яка щойно змінила меланхолію дитинства на всі помилки напівдорослого стану.

— Не завжди треба робити те, що правильно, синку. Навіть коли це усвідомлюєш. У цьому може інколи полягати чарівність життя. Розумієш?

— Не, — відказав хлопець, шморгнувши носом. — Але телефони аварійної допомоги знайдете уздовж усіх перевалів. Якщо застрягнете, достатньо зателефонувати. Ми вас витягнемо. Тут є наш номер.

— Ви не маєте вже сенбернарів із пляшечками горілки на шиї?

— Не. Коньяк надто дорогий, а собаки зробилися надто бешкетними. Самі випивали алкоголь. Для цієї мети маємо тепер волів. Здорових волів для витягання авт.

Хлопець, зблискуючи окулярами, витримав погляд Клерфе, який укінці сказав:

— Тебе тільки мені сьогодні бракувало. Альпійський мудрагель на висоті тисяча двісті метрів! Може, на додаток звешся Песталоцці або Лаватер?

— Не. Герінг.

— Що?

— Герінг. — Хлопець показав зуби, в яких бракувало одного сікача. — Але ім'я маю Губерт.

— Ти, може, родич цього...

— Не, — перебив його Губерт. — Ми походимо з Герінгів базельських. Якби я належав до тих, то не мусив би тут помпувати бензин. Ми б отримували грубу пенсію.

Клерфе помовчав.

— Дивний день, — сказав урешті. — Хто б таке сподівався? Усього найкращого тобі, синку, в наступному житті. Ти був для мене сюрпризом.

— Ви для мене не. Ви ж автогонщик, правда?

— Чому ти так вирішив?

Губерт Герінг показав на майже геть затрасканий болотом номер на радіаторі.

— То ти ще й детектив! — Клерфе сів за кермо. — Може, тебе краще завчасу ув'язнити, щоб позбавити людство від нового нещастя. Коли станеш прем'єром, буде вже пізно.

Він увімкнув двигун.

— Ви забули заплатити, — нагадав Губерт. — Сорок два франчики.

Клерфе подав йому гроші.

— Кажеш, Губерте, франчики! Це мене тішить. У країні, де гроші називають пестливо, ніколи не буде диктатури.

За годину авто застрягло. Кілька снігових лавин на схилі обірвалося і засипало шосе. Клерфе міг розвернутися і спуститися назад у долину, але не мав бажання ще раз так швидко зустрітися з риб'ячими очима Губерта Герінга. Крім того не любив

розвертатися. Тому терпляче сидів далі в своєму авто, курич цигарки, пив коньяк, прислухався до каркання ворон і чекав на Бога.

Бог з'явився за якийсь час в образі невеликого снігового плуга. Клерфе поділився з водієм решткою коньяку. Потім той рушив уперед і почав здіймати своєю машиною тумани снігу й відкидати його вбік. Виглядало це так, мовби під час пиляння великого поваленого дерева виникало променисте віяло тирси, яка на сонці ряхтіли всіма барвами веселки.

Двісті метрів далі шосе знову було чисте. Сніговий плуг з'їхав убік, і авто Клерфе прослизнуло повз нього. Водій плуга помахав йому на прощання. Він, як і Губерт, носив червоний светр і окуляри. Тому Клерфе, розмовляючи з ним, тримався безпечних тем — сніг і алкоголь, двох Герінгів упродовж одного дня було б, однак, забагато.

Губерт плів дурниці, перевал не був засипаний. Авто піднімалося тепер швидко вгору, і враз Клерфе побачив далеко перед собою долину, сизу й лагідну в ранніх сутінках, а в ній село з розсіпаними кубиками будинків із білими дахами, кривою церквою, ковзанками, кількома готелями й першим світелками у вікнах. Потім повільно з'їхав униз серпантином. Десь у долині, в одному з санаторіїв, повинен мешкати Гольманн, його змінник, який минулого року захворів. Лікар установив туберкульоз, але Гольманн сміявся з цього діагнозу — щось таке в епоху антибіотиків і пеніциліну вже не могло бути, а якщо й було, то людина діставала жменю пігулок, кілька заштриків і знову була здорова. Але ті чудесні засоби виявлялися не такими вже прекрасними та безвідмовними, як їх вихваляють, особливо серед людей, які виростили в роки війни й були виснажені. Під час «Перегонів Тисяча Миль» в Італії Гольманн неподалік Рима дістав кровотечу, і Клерфе мусив його дорогою висадити. Лікар наполягав на тому, щоб вислати його на кілька місяців у гори. Гольманн казився, але врешті скорився, з тією лише різницею, що кілька місяців перетворилися на рік.

Враз двигун почав кашляти. Свічки, знову свічки! Останній відрізок схилу проїхав із вимкненим двигуном, поки авто не зупинилося на рівній дорозі, і лише тоді відкрив капот.

Проблема була, як завжди, в залитих мастилом свічках другого й четвертого циліндра. Викрутив його, прочистив, після чого

засунув на давнє місце та ввімкнув стартер. Тепер двигун функціонував, і Клерфе натиснув кілька разів рукою на педаль газу, щоб усунути зайве мастило. Мотор знову заревів. Коли випростався і побачив, що галас сполохав коней, запряжених у сани, що підїжджали з другого боку. Коні стали дуба і, шарпаючи саньми, кинулися у бік авто. Клерфе вибіг їм навперейми, вхопив лівого коня за віжки й добру хвилину дозволив себе волочити.

Нарешті коні зупинилися. Вони тремтіли всім тілом, а над головами клубочилася хмара пари. Їхній переляканий, божевільний погляд справляв враження, ніби очі належали якимсь доісторичним істотам. Клерфе обережно опустив віжки. Коні стояли, пирхаючи та побрязкуючи дзвониками. Вочевидь, то не були звичайні шапи, вживані до запрягу.

З саней піднявся високий чоловік у чорній хутряній шапці й почав заспокоювати тварин. Біля нього сиділа молода жінка, котра міцно вхопилася за поручні. У неї було засмагле обличчя і дуже світлі очі.

— Мені дуже прикро, що я вас налякав, — сказав Клерфе. — Я не подумав про те, що коні тут не звиклі до авто.

Чоловік ще трохи займався кіньми, після чого пустив поводи й сів у сани.

— Не звиклі до авто, які так галасують, — сказав холодно. — У кожному разі сани я міг би сам затримати. Проте я дякую, що ви намагалися нас урятувати.

Клерфе оглянув свої штани, потім підняв очі й побачив зарозуміле обличчя, в якому тлів ще слід насмішки, мовби той чоловік глузував з того, що він без потреби вчинив героїчний жест. Уже давно ніхто в нього не викликав такої відрази з першого погляду.

— Я не збирався рятувати вас, — відказав він сухо, — а своє авто від полоззя ваших саней.

— Маю надію, що ви при цьому не дуже вимастилися.

Чоловік зайнявся знову кіньми. Клерфе придивився до жінки. «Вона і є причиною, — подумав Клерфе. — Він сам хоче залишитися героєм».

— Ні, я не вимастився, — відказав повільно. — Для цього треба чогось більшого.

Санаторій «Белла Віста» розташувався на узвозі вище села. Клерфе припаркував авто біля входу, де стояло вже кілька саней.

— Клерфе! — гукнув хтось.

Озираючись, він побачив, на своє здивування, Гольманна, який наближався до нього. Думав, що застане його в ліжку.

— Клерфе! — гукав Гольманн. — Це справді ти?

— Авжеж. А ти? На ногах? Я думав, лежиш у ліжку.

Гольманн розсміявся.

— Лежання тут старосвітське. — Він поплескав Клерфе по спині та вступив погляд в авто. — Мені здалося, що я чую знизу гарчання «Джузеппе», я думав уже, що то галюцинація. А потім побачив, як ви піднімаєтеся вгору. Що за несподіванка! Звідки ти їдеш?

— З Монте-Карло.

— Ти диви! — Гольманн не міг заспокоїтися. — І на додачу з «Джузеппе», цим старим левом! Я думав уже, що ви забули за мене!

Попестив кузов авта, в якому не раз їздив на перегонах. У ньому дістав також свою першу важку кровотечу.

— То це таки «Джузеппе», правда ж? Не його менший брат?

— Так, «Джузеппе». Але вже не бере участі в перегонах. Я викупив його з фабрики. Тепер на пенсії.

— Як і я.

Клерфе підвів очі.

— Ти не на пенсії, лише у відпустці.

— Цілий рік! То вже не відпустка. Але ходімо всередину. Мусимо відсвяткувати цю зустріч! Що ти п'єш? Далі горілку?

Клерфе кивнув.

— А ви маєте тут горілку?

— Для гостей є все. Це сучасний санаторій.

— Принаймні справляє таке враження. Виглядає на готель.

— У цьому між іншим полягає лікування. Сучасна терапія. Ми вже не пацієнти, а курортники. Такі слова як «хвороба» і «смерть» — табу. Їх просто ігнорують. Прикладна психологія. Дуже практична для духу, але люди всупереч цьому помирають. Що ти робив у Монте-Карло? Був на перегонах?

— Звичайно. Ти вже не читаєш спортивних вістей?

Гольманн знітився.

— Спочатку читав. Потім припинив. Маразм, правда?

— Навпаки, дуже розсудливо. Ти почнеш читати, коли знову їздитимеш.

— Так, — сказав Гольманн. — Коли знову їздитиму. І коли виграю великий приз. З ким ти їхав у пробігу?

— З Торріані.

Рушили до входу. Схили гір червоніли від сонця. Лещетарі шмигали в цьому блиску, мов чорні коми.

— Гарно тут, — зауважив Клерфе.

— Авжеж, гарна в'язниця.

Клерфе не відповів. Він знав інші в'язниці.

— Ти тепер завжди їдиш із Торріані? — запитав Гольманн.

— Ні. Раз з одним, раз із другим. Чекаю на тебе.

Клерфе сказав неправду. Уже півроку він їздив із Торріані на всіх перегонах спортивних авт. Але що Гольманн не читав спортивних вістей, то ця брехня була невинна. Зате подіяла на Гольманна, як вино. На його чолі з'явилися краплі поту.

— Ти домігся чогось у пробігу? — поцікавився він.

— Ні. Ми спізналися.

— Звідки ви їхали?

— З Відня. То була безглузда ідея. Усі советські патрулі затримували нас дорогою. Усі думали, що ми хочемо захопити Сталіна або підкласти десь динаміт. Зрештою, я не хотів виграти, тільки випробувати нове авто. Але ж у них там дороги, в тій російській зоні! Як з льодовикової епохи.

Гольманн розсміявся.

— То була помста «Джузеппе»? А де ти їздив раніше?

Клерфе підняв руку.

— Напиймося чогось. І зроби мені певну послугу: упродовж перших днів розмовляймо про все, тільки не про перегони й авта!

— Але ж, Клерфе! То про що ж ми розмовлятимемо?

— Це лише кілька днів.

— До біса! Щось сталося?

— Ні, ні. Просто я втомлений. Я хотів би відпочити й кілька днів не чути про цю холерно ідіотичну забаву, коли люди ганяють колами на супершвидких машинах. Розумієш, що я маю на увазі?

— Звичайно, — сказав Гольманн. — Але в чому справа? Що сталося?

— Нічого, — відказав роздратований Клерфе. — Просто я марновірний, як і кожен інший. Мій контракт закінчується і не був поновлений. Я не хочу викликати вовка з лісу. Це все.

— Клерфе, хто розбився?

— Феррер. На зовсім легеньких, просто-таки гівняних перегонах на узбережжі.

— Помер?

— Ще ні. Але йому ампутували ногу. А та навіжена баба, яка вешталася з ним від перегонів до перегонів, фальшива баронова, не хоче його тепер бачити. Сидить у казино й реве. Не хоче каліки. А тепер ходімо, поставиш мені горілку. Рештка мого коньяку зникла в пащі водія снігового плуга, який має більше розуму, ніж ми, його авто ніколи не перевищує п'яти кілометрів за годину.

Сиділи в холі за малим столиком біля вікна. Клерфе роззирнувся.

— Хіба тут лише самі хворі?

— Ні. Є також здорові, які провідують хворих.

— Ну, звичайно! Оті, що з блідими обличчями, то хворі?

— Ні, то якраз здорові! — Гольманн розсміявся. — А бліді вони тому, що приїхали зовсім недавно. Натомість ті засмагли, як спортсмени, то хворі, які перебувають уже віддавна.

Офіціантка принесла склянку помаранчевого соку для Гольманна й малу карафку горілки для Клерфе.

— Як довго думаєш тут залишитися? — запитав Гольманн.

— Кілька днів. Де б я міг оселитися?

— Найкраще в «Палас Готелі». У них там добрий бар.

— А звідки ти про це знаєш?

— Ми ходимо туди, коли час від часу вдається нам звідси чкурнути.

— Чкурнути?

— Так, часом уночі, коли ми хочемо відчути себе здоровими. Це, правда, заборонено, але краще вже похмілля, ніж безрезультатні дискусії з Богом, чому людина хворіє. — Гольманн витягнув із кишені на грудях плескату пляшку й долив до своєї склянки трішки алкоголю. — Це джин, — пояснив він. — Теж помагає.